

G. Komoróczy Emőke

Németh Péter Mikola Dante-zsoltára

Németh Péter Mikola „a Dunakanyar páratlan szépségű körzetében”, „a szív-nagyobbodásos ország metropolisza árnyékában”, „a gerince-tört Naszály alatt – a Kárpát-medence ’öt génusza’ találkozási pontján” töltötte életének nagy részét; ideköti a táj varázsa, a sok-sok küzdelem emléke, a családi közösség meghitt szépsége – innen tehát „nem menekülhet”. Itt élni – mint írja – „nehéz és felemelő” egyszerre. A város provinciális életrendje, laza szociális kapcsolatai, autonóm kultúrájának hiányosságai, „olykor irrealitásokkal és melankóliával terhelt életvitele” megnehezíti az idetartozás érzetének megerősödését. De mint az „északi génusz szülőtte”, mégis itt van otthon; s most már, öregedvén, megtanulta (felismerni a Város értékeit. Megfogadta Pilinszky *Intelmét*: „Arra figyelj, amire városod, / az örök város máig is figyel: / tornyaival, tetőivel, / élő és halott polgáraival. // Akkor talán még napjaidban / hírül adhatod azt, miről / hírt adnod itt egyedül érdemes. // Írnok, / akkor talán nem jártál itt hiába.” Ezért emelte *Párbeszélgetései könyvének* élére e Pilinszky-vers egy részletét – s válsztotta azt további élete mottójául.

*

Július 14–15-én Vámosmikolán, a **Mykolárium**ban Szabados György emlékdélután tartanak a 2011-ben elhunyt zeneszerző *A zene kettős természetű fénye* (Zene- és mentalitástörténet) tanulmányának felidézésével („Az ember a születésekor nyugodt, mert ilyen az Égből kapott természete. /.../ S minthogy nem vagyunk képesek visszatérni önmagunkhoz, az Égből kapott értelem kialakul bennünk” – írta a Mester, a LI KI-gyűjtemény rajongója). Ennek szellemében Szabados György és Németh Péter Mikola verseire építve rendeznek maratoni koncertszínházi előadást (*Dante-zsoltár*) az Ekszpanzió alkotói, valamint a Szabados György szellemiségét követő ADYTON (Szabad Zene Műhely és Alkotó Együttlét) muzikusai. Pilinszky szellemében, „a mélypont ünnepélyét” megünnepeelve, főhajtással idézik meg a MESTERT az „északi génusz”-beli Költészetek Házában, ahol a jelenlevők a galéria zenetermét betöltik „míves fohászaikkal”.

Július 15-én egész napos rendezvényvel, akciózással, elmélkedéssel folytatják az ünneplést Mykola születésnapja alkalmából – voltaképpen azzal az elhatározással, hogy ez lesz az utolsó rendezvényük. A megosztottság, az egyre erősödő kulturális zűrzavar, az állandósult gyűlölködés s a rövid életű „pünkösdi királyságok” idején úgy határoznak: „szárnyaszegetten is szabadulásunk reményével várjuk a Pünkösdi Hírt: a feltámadott Krisztus elküldte hozzánk Szent Lelkét – feltámadásunk ígéretével”.

Az ünnepi megemlékezés alkalmából újra felelevenítik *Dante-zsoltárát* nagyszabású összművészeti előadásban (Szabados György elementáris zenei oratóriumára és verseire, valamint Mikola korábbi nagy létösszegző költeményeire

alapozva). A szerző – forgatókönyv-szerűen összeállítva az anyagot – így jelöli meg a témát: „a lírai ÉN, a KÖLTŐ és a zeneteremtő LÉLEK (Szabados György) túlvilági utazása – miként Dante Isteni Színjátékáé. A zeneteremtő LÉLEK útját követve, az emberi nem boldogságát szomjúhozva, azt az allegorikus utat kívánjuk verskoncertünkkel bejárni (...), amely a harmadik évezred kezdetén (is) arról beszél, miként tisztulhat meg az emberi lélek a bűnöktől: az eredendő bűntől és saját bűneitől – mert a kettő nem ugyanaz (bár napjainkra már összekeveredett a fejekben és a lelkekben minden szinten).” A mű-egész Mikola egyik legnagyobb szabású, legkomplexebb – szinte egész világméretű, az Életről és az életen túli (örök) életről, az emberi lét transzcendens aspektusáról kialakított nézeteit magába ölelő – műve (amelyet a maga teljességében valójában nagyszínpadon lehetne még hatásosabban bemutatni). Mintha már fiatalkori énjében megképződtek volna azok a gondolatok, felismerések, amelyek most, idősödvén értek meg benne, mikor már spirituális magaslatról szemléli saját életét (is).

A hetvenes-nyolcvanas években készült betétdarabok, amelyek egybemontázásával alakítja ki a szerző e lélekkutatás koncepcióját, Mikola életfilozófiájának és művészetfelfogásának tömör és sajátosan egyéni foglalatoként jelenítik meg a tér-időbe zárt EMBER e világi bolyongását és megtisztulását, túlvilági üdvözülését. A KÖLTŐT útítársa, az ANGYAL (vagyis Magasabb ÉNje) vezeti az ÚTON, a Kozmoszból áradó csodálatos CSILLAGZENE kíséretében. Grencsó Pi. belső OM-hangokkal indít, majd a zenekari együttes (nagybőgő – doromb – sámandob – ütőhangszerek – fuvola – hegedű stb.) hangerejével hatalmas mennydörgés után ismét csendes belső hangon kimondatnak a szövetségkötés első szavai: „Csontomiglan – Csontodiglan”; mire az ANGYAL ráfelel: „Voltomiglan – Voltodiglan”; s aztán a KÖLTŐ: „Holtomiglan – Holtodiglan”. A szöveg (Mikola nyagyszabású kompozícióiba ágyazódva) Szabados György-, Pilinszky-, Papp Tibor-, Bohár András-vendégszövegekből, sőt bibliai idézetekből, utalásokból szövődik össze; ezzel is hangsúlyozva, hogy a szimbolikus lélekkutatás valójában nem egy kiválasztott ember útja, hanem a szellemi emberé, a Művészé: ÚT a transzcendens Valóságból indulva, majd feloldódva a spirituális Teljességben, oda visszatér. Az ANGYAL mint látomásos képek sorozatát tárja elénk az ÚT állomásait – mint régen, a népi kultúrában a „vásári képmutogatók” (akiket Arany is megörökít egyik balladájában): értelmezi a történéseket.

A lélekkutatás, amely a fogantatás pillanatában inkarnálódik az anyaméhben, az égi szférából már eredendően „küldetéssel” érkezik, amelyet az e világi szférában – szenvedések és megpróbáltatások árán – kell magából kibontakoztatnia. „Ébredés. Inkarnáció. Újjászületés. Feltámadás. Reinkarnáció” – ezek a stációk, amelyeken egyetlen életfolyamaton belül végig kell haladnia; miközben a földi élet színpadán eljártssa a maga „szerepeit”. S mikor a létforgatagban, megtisztulva már a test bűneitől, leveti magáról a maszkokat, „megvilágosodik” a transzcendens szféra tiszta Fényében, rátalál „mennyei én”-je önazonosságára: Istennel való egylényegűségére. Ekkor – e világi s lelki bilincseitől végérvényesen megszabadulva – visszatér az ŐS-EGYbe. Az egyes embernek ugyanaz az útja, mint magának az emberiségnek, amely az Ős-Bűn (Isten parancsai iránti engedetlenség) miatt kiűzetett a Paradicsomból – de földi vándorútja végén, felismerve s megbánva vétségeit, tévedéseit, mint a TÉKOZLÓ FIÚ az Atyai Házba, visszatérhet az elysiumi mezőkre: üdvözül. Az Atya örömteli öle-

léssel fogadja vissza Fiát, ünnepi asztalt terít számára (amit persze hűségesen otthon maradó bátyja rossz néven vesz az Atyától; de hiába: a fekete Bárány éppoly kedves az Atya szívének, mint a fehér). Hiszen szeretett fia, az ember porból-sárból és lélekből lett gyúrva; s bár lelke az ÉGI világ része, anyagi meghatározottságai, míg él, visszahúzzák a Földre. De ha a test-lélek párviadalában a Lélek bizonyul erősebbnek, s még földi élete során kiszabadul a romlandó hústest örvényeiből, akkor már e világon is az Örökkévalóság része lesz.

S ha ez így van az egyes ember esetében – miért ne lenne így az emberiség hosszú történelmi útján is? De ehhez magának az emberiségnek is végig kell járnia a saját (történelmében megvalósuló) keresztútját – Jézussal és Jézust várva. „Mindnyájunknak át kell mennie azon a sötét alagúton, amelyen Jézus átment, bűneinket magára véve – hogy eljuttathasson bennünket a feltámadás boldogságába” – amint azt Bábel Balázs teológus, kalocsai érsek hangsúlyozza Németh P. Mikolával folytatott rádióbeszélgetésében. „A megpróbáltatások, nehézségek, végül a magányos távozás az élők sorából elkerülhetetlen”, törvényszerű, „akár hiszünk a feltámadásban, akár nem. De aki hisz, annak van reménye, hogy az élete nem fejeződik be a halállal.” Hiszen „Jézus, aki értünk, megváltásunkért jött a Földre – meghalt és feltámadt”. Tehát mi is feltámadunk vele együtt a hitben: „Reményeink szerint minden hívő léleknek megadatik, hogy a Mennyei Jeruzsálem polgára lehessen” (vö.: „*Et resurrexit tertia die*” – *Beszélgetés Bábel Balázs teológussal, a váci Hittudományi Főiskola rektorával*, in: N. P. M.: *Párbeszélgetéseim könyve*, 245–255.).

Ezért áll a Dante-zsoltár prológusa élén Mikola Passio c. költeménye: „Talán egy pohár víz / megfeneklő tükre, / de úgy is lehet: / az esthajnalok / halálos nyugalma / tudná csak elfeledtetni / a KÉPET / azt az irtóztatóan szépet, / amidőn egyszer... / ahogy majd újra / felmagasztosul / egy csecsemő sírásával / a krisztusi végítélet”. Mi pedig, Krisztus-hívő földi halandók, szomjas várakozással együtt járjuk keresztutunkat, együtt szenvedünk a Megfeszített Jézussal (*Compassió*), mert tudjuk, hogy csakis a ránk mért szenvedések türelmes elviselése által válhatunk méltókká az értünk, helyettünk keresztre feszülő Megváltónkhoz.

Bábel Balázs teológussal folytatott fenti „párbeszélgetésében” N. P. M. – a *Compassió* pontos értelmére rákérdezve – a következő választ kapja: „Valahogy minden szenvedőben ott van Krisztus, minden haldoklóban és megalázottban. Ugyanúgy minden elkövetett bűn valamiképpen rá is irányul, az Isten Fiára.” A húsvéti passiójárásban ott rejlik a megtisztulás lehetősége. A nagypénteki liturgia „jóval több mint egy gyásznapi, mint egy ember halálának a napja. /.../ Nagypénteken abban kell elmélyedni, hogy személy szerint engem (bennünket) akar föloldozni a bűneim alól Krisztus, értem hal meg a kereszten, hogy azután lelkiekben képes legyek feltámadni, hogy vele együtt támadjak fel a húsvétban. Ha ezt így elfogadom, hogy megtörténhet velem, akkor ez a nap nagyon is hangsúlyossá válik az életemben. Ez a nagypéntek valóságos üzenete.” Jézus a keresztfán „testileg-lelkileg átéli annak fájdmát, hogy magára hagyta őt az Atya” – és mégis: nem sokkal később Atyja kezébe ajánlja lelkét. Nagyszombat csendjében átéljük halálát – s húsvéti feltámadásakor megkapjuk a reményt, „hogy a mi életünk sem fog befejeződni a sírral”; hiszen Ő azt mondta: „Én vagyok a feltámadás és az élet: aki hisz énbennem, ha meghalt is, él. És aki csak él és hisz énbennem, soha meg nem hal.” (Jn.11: 25–26).

A *Dante-zsoltár* az egyetemes megváltásról szól három tételben. E koncertszínházi előadással búcsúzik (ideiglenesen?) az Ekszpanzió Kör, mintegy lezárva három évtized munkáját, amelynek során nem csupán az experimentális művészet műfaji gazdagságát gyarapították, hanem mind mélyebbre hatoltak a létmegismerés, a léttitkok felderítésének irányában is. A vers-koncert kitágítja gondolat- és képzeletvilágunkat, s szinte saját (jövendő) túlvilági utazásunkra is felkészít bennünket; mintegy előrevetítve magának a KÖLTŐnek a halálon túli létről alkotott elképzeléseit is. Szabados Mester képzeletbeli lélekutazása így egyetemes túlvilági utazássá tágul, kiegészülve az Örökkévalóságba már átköltözött három költőtárs (Pilinszky – Papp Tibor – s a fiatalon meghalt Bohár András) életének s feltételezett haláltapasztalatainak megörökítésével. Németh Péter Mikola *Zsoltára* felnyitja az e világ – túlvilág határmezsgyéjén tanácstalanul botlogoló életünk előtt a Távlatokat: nem vagyunk a Sötétség foglyai, van miben reménykednünk. S természetesen, mindennek háttérében ott áll „a téli Kassák”, a XX. század legfüggetlenebb szellemű alkotója, „e parázsigével hajtott léghajó”, aki „csillagszívével” világítja be a keresők előtt az utat – hogy „el ne tévedjenek”.

I. Tétel: POKOL TÜZE ÉGI

A dantei *Isteni színjáték* modelljét követve („az emberélet útjának felén / egy nagy, sötétlő erdőbe eljutottam, / mivel az igaz utat nem lelém”) indítja Mikola is a túlvilági lélekutazásra Szabados Mestert, akit útján „Vergiliusa”, a KÖLTŐ kíséri. A modern ember voltaképpen nem érzékeli bünei súlyát (talán mert hite is erőtlén). A „tiltott gyümölcs” megkóstolása (Isten parancsának megszegése, a Kígyónak engedő kíváncsiság) számára csupán ősi mese (esetleg példázat). Ezért nincs büntudata: sokáig (míg bele nem botlik saját életébe) úgy hiszi, minden tekintetben ő a maga ura. Csak ha már tévútra jutott, csapdába esett – inog meg önhihttségében; ekkor depresszióba esvén, (jó esetben) keresni kezdi a fogódzókat. Hit nélkül azonban a „földi Pokol”: a sötétség–reménytelenség–magány foglya marad; s nem lát(hat)ja meg soha (se éltében, se holtában) a Remény feltündöklését.

A halálküszöbről, netán agyhalálból visszatértek vallomásaiból jól ismerjük a „sötét alagutat”, amelyen a túlvilági utazónak át kell haladnia, hogy az alagút végén megpillanthassa a FÉNYt (az isteni irgalmas Szeretet sugarát). Aki nem engesztelődött ki még éltében Istennel, az esetleg a Sötétség foglya is marad; lelke izzó tűzben gyötrődik – de nem tud szabadulni: elutasítja a kegyelmet (e kérdésekről ma már elég sokat tudhatunk, részben a pszichológiai, részben a teológiai művekből: R. A. Moody: *Élet az élet után*, Bp., 1976; A *Fényen túl*, 1989; W. H. Shannon: *Úton a túlvilág felé*, Bp., 2006; H. Boulad S. J.: *A halálban ugyanis megszületünk*, Bp., 2017., stb.). Voltaképpen földi életünk során elkövetett bűneink mindannyiunkat a Pokol bugyraiba taszítanak, ha nem várna az alagút végén Jézus megbocsátó s vigasztaló szeretetének Fénye („Ne félj, én megváltottalak!”). Isten tehát a kegyelem égi tüzével perzseli le rólunk a bűn kérges rétegeit; s csak ha a bennünk rejtőző lélekmag kiállja a tűzpróbát – szárnyalhatunk szabadon az Örök Fény Birodalmába.

Szabados Mester égi utazása ezért kezdődik *Fényfohással*: az Alagúton áthaladva, a Fény-küszöbhez érve lehamvad róla portestének még emléke is; s egyre sebesebben távolodik földi élete színterétől. Visszatekintve, „látja a Földet a messzit / sötét köréje növekszik / démona szárnya befonja / reped repesz darabokra / nincs mi összegezze: / Jézusa áll mosolyogva”. Várja őt; s ő megkönnyebbül: „ülni a körben s fényben / csendesség üregében / hullámok gordiuszában / kegyelem hamujában”. Immár egy másik síkon folytathatja életét.

A létutazást Mikola mitológiai képbe sűríti. Az 1972–75-ben készült *Ikarosz-requiem*mel érzékelteti az alagútban perzselődő, majd onnan kitörő Hérosz Fényrepülésének boldogságát. A lépcsőzetes, zaklatott sorokkal felépített kompozíció leleményes tipográfiai megoldásaival (hol normál, hol kurzív szedés, nagybetűvel kiemelt szavak, szókapcsolatok stb.) érzékelteti azt az elszánt Magasba törést, amellyel – viaszszárnyai segítségével – hősiünk a NAP felé emelkedett. „Kiszakadtam a ködből / a vonzaskörből / ki a térből / téridőből / el a Földtől / távol / messze / ODA / ott hol láthattam / TÉR NÉLKÜLI TESTEM – TEST-LELKEM /.../ Láttam képzetem világát / a képzelt Valóságot / a Vágyott MAGASSÁGot”. Csakhogy mikor már-már célba érne, szárnyai a Nap tüzeiben elolvadnak, s teste alázuhan: e világi valója megsemmisül. Élve senki nem juthat be a Fényhazába, ahol csak a lelkek otthonosak. Merész és bátor ívelésű szárnyalásával Ikarosz mégis a Magasba törő Élet örök szimbóluma lett – szemben apjával, Daidalosszal, aki alacsonyabban repülve szintén meg-megperzselődik, de „reálisabb”, mérsékeltebb vágyaival mégis inkább a megfontolt, az óvatos „túlélés” szimbóluma lett.

Ikarosz merész röptét „a forró szenvedély” táplálta: őt a tűzvarázs vonzotta, hogy felemelkedjen a „porból” az égi szférákba – „értetek / lázas keresésben / hitemben / TENNI-vágyás elmémben”; s LELKE el is jutott oda, ahova vágyott: „ott, hol tűzben / tűzvarázsban / szabadon szárnyalhat / éghet /.../ Fekete szárnyakon / FEHÉR GONDOLAT / ez az enyém / enyém marad”. „Egy villanásfarkú füstifecske-képben” felismerte: „az ARANYHÍD köztem s köztetek” fennmarad – vagyis a földiekkel kapcsolatot tud teremteni, s hírt tud adni mindenről, amit odafenn tapasztal. Bár teste alázuhant, „mint GÖMBről a kereszt”, s ott „portól alázva megsemmisült” – ez már semmit sem számít, hiszen porteste *nem* Ő.

Az *Ikarosz-requiem*ben a szerző természetesen Szabados Mester lánglelkű röptét is megidézi: az ő *Dante-zsoltár*ából átvett zenei idézetek (Grencsó Pi. és zenekara előadásában) kísérik és tagolják a művet. S mint a bevezető Szabados-költemény (*Fényfohász*, 1977) „jósolta”: a Mester (is) elnyerte az égi Csend kegyelmét s éli a Magaslat csodáját. Így hát az ANGYAL figyelemre int bennünket, mert *A MESTER ismét megszólal*: az Égből alátekintve sajnálkozik a még sötétségben botorkáló földi lakókon: „ez az élet olyan árva / násznagyára a halálra / gondol Nappal Éjjel Este / a halállal szeretkezne” (*Dante-zsoltár*). Ő maga már a hetvenes években elsíratta a dermesztő-hideg földi Poklot, amely őt is magába próbálta nyelni („Csontjaim fáznak / ereim görcsben / révült vagyok és / köves szívű”); csakhogy ő nem engedett a Félelemnek: „Lopakodva égő / ölelő hullámban / fellángol a lelkem / mégis mint a tarló // és futó jajoknak / halálos pompáján / elsercegi véged / gyötrő évezredekem” (*Néma requiem*, 1977).

Mikola *APOKALIPSZIS* c. vizuális szövegverse (1972/73-ból), amelyet Molnár Józsefnek ajánlott, mind alapgondolatában, mind képanyagában az

*Ikarosz-requiem*hez kapcsolódik. A Galaxisban bolyongó „tér nélküli test” és „test nélküli lélek” külön-külön sajátos utat jár be, folyvást egymást keresve. A vers-ÉNnek egy sajátos álomvizióban megjelenik saját szellem-ÉNje, épp a testéből távozóban, amint máris túl van hét határon: „Kiszakadtam a ködből / a vonzaskörből / ki a térből / téridőből / el a Földtől”, s furcsálkodva látja, amint teste „kőbálvány-magányban” lázasan keresi lelkét, „az Igét szomjazva”. Lelke persze szeretett volna máris ott maradni az égi szférában, „hol tűzben / tűzvárásban / szabadon szárnyalhat / éghet” – ARANYHÍDKént lebegve ÉG s FÖLD között. De testlelke hatalmas robajjal visszazuhan a földre – mint GÖMBről a KERESZT, s ő „portól alázva” omlik össze: még nem jött el az ő órája. Feladatai visszavárják. Hitben-reményben gazdagodva, mégis megértette: porteste, mely itt marad „lázás keresésben / tennivágyás-elmében / ARANYHÍD köztem és köztetek / még akkor is / ott is / ha már TEST-LELKEM / TÉR NÉLKÜLI TESTEM / a Földtől távol rég eltemet”. Vagyis a lélekutat bejáró merész szellem-ÉNje, amely Ikaroszként a Napba szárnyalt, hogy feloldódjon a Fényben – és teste, mely a Föld porával egyesült: egyaránt a lírai ÉN lényéhez tartozik, s a KETTŐ: EGY, így, különvált állapotukban is. Úgy tűnik, a költő itt – bár ki nem mondva – előrevetíti a Feltámadás képzetét, hiszen az evangélium szerint „testben (bár nem halandó por-testünkben!) feltámadunk”.

Németh Péter Mikolát intenzíven foglalkoztatja a „feltámadás” kérdésköre: vagyis az a kérdés, hogy mi történik a lélekkel az élet után? Ladik Katalinnal készített interjújában a beszélgetőpartnerek mindketten vonzónak látják az Ikarosz-sorsot: a NAPban eléggő LÉLEK feloldódását a Fényben. S megnyugvással veszik tudomásul a portest halálát. Hiszen a FÉNY: maga az Örökkévalóság boldog állapota! Ladik Katalin, e csodálatos, testi-lelki adottságaival mesterfokon bánni tudó, kivételes tehetségű női performer, többször átélte már alakításaiban az ikaroszi pillanatot, amely újra és újra megerősíti őt abban a tudatban, hogy „bár közös világban élünk” – mégis „más-más időben” (ez az a bizonyos „szubjektív idő”, amiről Bergson beszélt). „Ami egyéni kis életünkben véletlennek tűnik, az a nagy, kozmikus Egységben lehet, hogy törvényszerű.” Bár „ugyanabból az ősananyagból vagyunk gyúrva”, benső, tudatalatti életünk különböző létszinteken zajlik, s azok a költők, akik elsősorban e tudatalatti élményvilágra figyelnek, „tulajdonképpen az őselemek, a fény, a tűz, a Nap-Föld-Víz vonzaskörében élnek”. Ő maga „szinte fizikai gyönyörrel járó örömet” érez mindig az ilyen pillanatokban: „egy villanásra azt éreztem, hogy a Világ-mindenséggel váltam egylényegűvé, vele azonos rezgésre, remegésre hangozódtam át – egy röpké pillanatilag szinte megszűntem létezni. (...) Akkor mintha mindent megértettem volna a világból, a létből. Nem tudom pontosan, mit, csak azt éreztem, hogy úgy vagyok tökéletes, ha elfelejtem az Énemet. Akkor egygé váltam egy hanggal, a vibrálással, és megszűntem létezni. Ez volt az a *tiszta öröm*, amit boldogságnak is mondhatnék.” Az ilyen villanásokban egylényegűvé válunk a Természettel-Istennel, s kilépve individuumunk börtönéből, „az Univerzum részei leszünk”.

Maga az alkotás is ilyen „kegyelmi állapot” – hangsúlyozza Ladik Katalin –, „a legnagyobb boldogság mindig abból adódik, ha az ember elveszíti egyéniségét; s egygé válva Istennel és az Univerzummal, ki tud lépni egy időre a

civilizáció fogságából” (ezért fontos számára HVAR szigete, ahol kipihenheti lelke „civilizációs megpróbáltatásait”). Elszakadva a mindennapok tudatszint-jétől, ilyenkor magasabb tudatállapotba lépünk (amit Hamvas „éberség”-nek nevez), így elérjük a „megvilágosodás” egy bizonyos fokát. A művészi élmény – a meditáció –, a vallásos lelkigyakorlatok vagy a halálközeli élmények is ilyen misztikus tudatállapotba emelnek bennünket: kiszakadunk a TÉR-IDŐBŐL, s a Fényben „lebegünk”.

N. P. Mikola ehhez még hozzáteszi: Simone Weil szerint „ez az a lélekállapot, amely ’szentéletűvé’ avat(hat)ja az embert”: „nem a személyünk, hanem az, ami emberi létünkben személytelen, kerül ilyenkor előtérbe, s válik fontossá” (vö.: *HVAR – déjá vu; Tengerparti dialógus Ladik Katalin költő-performerrel*, 2003; in: N. P. M.: *Párbeszélgetéseim Könyve*, 355–378.). Az ő „zajosabb” életében is vannak ikaroszi pillanatok, maga is több ízben átélte már az Ikarosz-sors lelki boldogságát. Szerinte ez az ARANYKORI életérzés, amit az Égből magunkkal hozunk. A KÖLTŐ képes arra, hogy az alkotás egy-egy pillanatában valóban kilépjen a földi dimenzióból, s „időnként daidaloszi – vagy akár ikaroszi, esetleg angyali szárnyakon Magasba repüljön”. De vigyáznia kell: le ne zuhanjon, össze ne törje szárnyait. Pilinszky, aki nagyon jól ismerte „a mélypont ünnepélyét”, azt mondta: „Nem az a fontos, hogy hányat csap a madár a szárnyával, hanem hogy szépen íveljen” (uo.).

Barsi Balázs Atyának és ferences testvéreinek a III. évezred hajnalán N. P. Mikola így üzen: „A boldogító égi lángnak, a Szent Szellemnek, a Lélek ki- és szétáramlásának, a Szentlélek Hét Ajándékának ígézetében élni, égni, Daidaloszként megperzselődni, és olykor vállalni az ’elégés’ megsemmisítő ikaroszi lélekállapotát is, majd időről időre ’dürrögő szent Főnix-madárként’ depressziós hamvaimból feltámadni, inkarnálódni, újrakezdeni, tehát LENNI – nem egy egyszerű ’műves fohász’, nem egy egyszerű művelet. (...) De hát ilyen az én Égtől kapott alkatom” (uo.).

Németh Péter Mikola – akárcsak az expanzisták zöme, akiket sokat foglalkoztat a „bűn” és a „megváltás” problematikája – eleven és átjárható kapcsolatban van az élet/halál dolgaival. *Veronikonja* (szürkés-fekete alapon elmosódó Krisztus-főre emlékeztető arcképe egy óriási terméskőbe ágyazva) mintha sírköve lenne. Az *ÚR imája 2000-ben* a Miatyánk prozódijára készült apokrif ima, amely azonban már abban a XX. századi-ezredvégi szellemi tapasztalatban gyökerezik, hogy a „bűnös világ” megölte a hitet az emberben: a racionális gondolkodásmód képtelen a természetfölötti létsíkra emelkedni. Ezért nem is tud hinni Istenben, a krisztusi keresztáldozatban. A három mottó (Nietzsche-, Babits-, Pilinszky-idézet) Isten hiányára utal; Mikola viszont – látva az ezredforduló emberiségének szellemi meghasonlottságát – azért könyörög, hogy fordítsa újra felénk tekintetét az ÚR – ne „ellenünk”, hanem „velünk” legyen: „Ne vezess minket a Semmibe, / de szabadíts át a Mindenségbe, / mert Te vagy az erős és igazságos, / aki most és mindörökké megteheted. / AMEN”. A *Főbenjáró üzenet* öt vizuális képén a Korpusz egy-egy részlete rajzolódik ki – a szavak (itt is) lépcsőzetesen épülnek egymásba, mintha mindegyikük nehéz teher súlya alatt roskadozna: az árulás (júdási) terhe alatt, amelyben többé-kevésbé mindannyian vétkesek vagyunk. Bár meggyaláztuk-összetörtük-megostoroztuk szent Testét (ha nem is mi, személyesen, de az emberiség, hosszú történel-

me során újra és újra) – a meggyilkolt Krisztus mégis mindannyiunk bűnét elhordozta; szent sebei által gyógyulunk, Belőle, az ő Csendjéből élünk, szent testével és vérével táplálkozunk most és mindörökké. Teste az *átváltzásban* valóságosan lelki kenyerünké, szent vére italunkká lett (*Metamorfózis*). Ezért égi a Pokol tüze – leégeti lelkünkéről testi életünk szennyes rétegeit.

Az Alagúton áthaladva tehát, ha megbántuk vétkeinket, mehetünk tovább: a megvilágosító tisztító tűzbe, ahol vezekelnünk kell földi mulasztásainkért. A „szabadulás” a sötétségből, az e világi életből s az áttörés a Fénybe hihetetlen boldogsággal tölti el a lélekutazót – mintha máris megelerte volna Örök Honát.

*

II. Tétel A PURGATÓRIUM (A Tisztító Tűzön át a Másvilágba)

Így hát Szabados Mester újra szól: „Kötözd el anyám a féket / nem félem a sötétséget / törjön le az őzed lába / de ne égjek itt hiába” (1973-as verse). Az elhangzó zenei idézet után a KÖLTŐ (N. P. Mikola) és az ANGYAL (Németh Zsófia Nóra) párhuzamos előadásban mutat be egy-egy súlyos „életválságot”, aminek következtében elszenvedője mély depresszióba esik. Voltaképpen már életutunk maga is „purgatórium”: a megtisztulás színtere; ha valami nagyobb baleset, szerencsétlenség történik velünk – az „figyelmeztetés” is egyúttal, hogy letértünk az „egyenes út”-ról. S ekkor (ha szerencsénk van, és nem pusztultunk bele) felismerjük: korrigálnunk kell az „irányon”, amelyen eddig haladtunk (elsősorban lelki értelemben).

A kettős kompozíció, amely 2016 szeptemberében (Arany születésének 200. és Bohár András halálának 10. évfordulója alkalmából) készült, *montázsolt parafrázis* Arany János *A lejtőn*, valamint N. P. Mikola: *CHÁRON LADÁJÁVAL 'A Lejtőn'* c. költeménye alapján. Párhuzamosan mutatja be Arany Bach-korszakbeli (az 1848/49-es forradalom és szabadságharc bukása utáni) mélyen depresszív lélekállapotát – és a lírai én a maga személyes autóbalesete (Ladájával, Bernecebarátn, 1996) utáni súlyos válsághelyzetét. A konkrét élményháttértől elszakadva természetesen a költemény már-már nemzet- és halottsirató gyászversként (is) olvasható. A mitológiai asszociációkkal telített kompozíció egy válságos történelmi helyzetben, illetve az egyéni élet – bár egészen más okokból kialakult – határhelyzetében vergődő két költő „lejtmenetének” hasonló alapérületét mutatja fel: mindketten próbatételként élik meg saját létszituációjukat, a *túlélés* reményével.

Ugyanakkor a versbeszélő a lélekutazás egy fontos fázisát is elénk tárja: átkelés a Styx folyón Charon, az Alvilág révésze ladikján. A Túlvilágon még egy kemény próbatétel vár az utazóra: a Tisztító Tűzben kell ráébrednie földi vétkeire, s arra, hogy mit hanyagolt el, mit rontott el életében – amit már korrigálnia, jóvátennie (e világon) nem lehet. Szívesen elidőzne még „az Ipoly kilencszer körül folyó árján, / ahol mint bűvös árnyat visz, röpít szítáló ólmosesőben / zúzmarázó sűrű ködben Charon Ladája” – de már nincs rá módja. Valójában nincs is miért maradnia: „Nem kellek már úgy a világnak, / ahogy megszülettem! // Nekem sem kell már úgy a / Nagyvilág, ahogy addig volt!” Mindkét költő idegen-

nek érzi magát a körötte kialakult valóságban – éppígy az Utazó. Búcsúzik hát: „Visszahív már elnapolt Végzetem. / Isten veled: NAP – ÉJ – VILÁG! / Isten veled, bűnös XX. századom! / Te, aki életre öleltél sárból, napsugárból / Most lázgörbéiden könyörtelenül sodorsz tova / A mennyei Teljesség Jeruzsáleme felé.”

Az ANGYAL az Arany-verssel a reformkor boldog virányát s az akkori még ifjú költő reményeit búcsúztatja, ki „hittel csüggött a Jövőn”. „Most ez a hit (...) néma kétség”, s ő az egyre mélyülő sötétségben „minden lépést óva tesz”. A Bach-korszak reménytelen sötétsége lassan végleg eltakarja előle a Napot – a régi vágyak, illúziók nyomtalanul tovatűntek. A KÖLTŐ a maga karambolját egyes szám első személyben eleveníti fel, mint aki a halálélmény közelében járt: „Úgy mesélik majd, akik láthattak engem tizenkettes- / Csigolya-történ, fehér korsetben, bekötött véres / tengelice-fejjel, bezúzott ornyereggel, hogy hét nap, / Hét álló éjjel siránkoztam törkölyös örületben, / Lelkem panelkriptájában szorongva, mint / Egy mókusodúba szorult vándormadár.” Majd riasztó vizióban mint az árnyak között az AVERNUS KAPUjában tébláboló, bebocsáttatásra váró lényt látta magát, ahol a HÁROMFEJŰ CERBERUS vicsorgása, ugatása fogadta. Ő azonban nem rettent meg a vadtól: „A Magyar Hegy csillagösvényére lépek előle.” Érzí, hogy még van (lenne) feladata itt a Földön: „a harmadik évezred előterében”, hol „elszabadultak a lélek alvilági szörnyei”: palóc őseit kellene faggatnia, „hogymesélhessék végre életük igaz történetét, amit / évszázadokon át némaságra váltva nem tehettek, mert / az anyaföldet húzták ki talpuk alól legtöbbszörnek”. És mégis élnek! – „mintha sírhantjukon ma is volna föld és fészület!” Hiszen a Palócföld mind a mai napig hú maradt a kereszténységhez. E sokat szenvedett régió vajon feltámadhat-e még? Van-e remény a megújulására?

„Valami Ismeretlen vitálisan lüktet és dübörög, / Szárnyait próbálgatja, miközben 'vérerek sztrádáin' / a feltámadás ígéretével száguldozik a vak-reménység: / *'Mindig a másik ember hal meg, nem Te!'*” (mutatis mutandis: a másik régió pusztul el, nem a mienk). Az Alvilág révésze a Styx-Ipolyon „lyukas ladijkján fáradhatatlanul evez, 'csak' evez, hogy lelkeinket kihalássza (...) hogy azután fizetség nélkül is / bolyongásra ítélve átmenekítse a Túlsó P'Artra, egyszer, Emmánuel!” Vagyis: Isten velünk van – félnünk nincs mitől! „Karambolaink Nap-Éj egyenlősége ez?”

A kompozíciót Grensó Pi. zárja Szabados György zenei idézetével: *A Mester újra szól: „Kötözd el anyám a fiad / szakítsd meg az unalmamat / törjön le az őzed lába / fussak ki a másvilágra.”* Mire az ANGYAL – a GyeHENNÁT oltogatva – tiszta utat készít a Mester előtt. Eközben felhangzik Grensó Pi. / Szabados zenei idézete: *A halott táncoltatása* (1978). A középkori haláltánc – mint egykor kedvelt műfaj – a torz életű, duhajkodó, istentelen életet élőket az Ördög bálján a Pokolba vezette – ez a Tánc viszont az élő-holtakat, az örök vegetációra ítélteteket próbálja önmagukra eszméltetni, életre kelteni. A KÖLTŐ – mintegy dialogizálva a Mester égi énjével – felidézi a gyötrelmes haláltáncot az Ady megénekelte „rég-halottak pusztáján”, e „halálszagú bús magyar rónán”, ahol az élők csak várnak-várákoznak valamire, talán jobbra: „álruk a zsiros Semmi”. A vers-én elgyötörtén kérdi: vajon „van-e valaki, aki látja / valaki közülünk, aki lát / gyötrelmén át a halott-táncoltatásnak? / Csikorgó csillagok honában / fekete lyukak érintenek / életet égetni a szájba / hogy az erősebbik legyenek /

táncolok élettelen homályban.” Lesz-e itt valaha ébredés? Itt, ahol „meddő a nagy gerjedés / s százszor boldogok a vetéltek”, s a megölt lelkek sokasága árnyként bolyong – nincs remény: minden erőfeszítés hiábavaló („Üdve nincs a Keresztnek” – ahogy Ady mondta volt).

Végszóra felhördül Boldi szintetizátora; majd halk ütőhangszeres játék, az ESŐBOT hangja kíséretében két haiku hangzik el. Az ANGYAL vigasza: „Az ÉN halála / egy sosem-volt Madaré / az életedben.” A KÖLTŐ biztatása: „Ne a haláltól, / a meghalástól / féljél az *in extremis*ben.”

A Purgatórium tüze leégeti a lélekutazóról individuális ÉNje salakját, mindazt a bűn, tévedés, netán tévelygés okozta homályt, amely megakadályozza őt a tiszta Fény-látásban. Mert a földi életben mindig a konkrét, megoldandó feladatokat látjuk magunk előtt, „javítani” akarunk a társadalmon, küzdünk, elbukunk, s a világ mégsem változik; s ha igen, akkor csak egyre rosszabb irányban. A ’magyar Messiások’ a szellemi-lelki erejüket hiába pazarolják: segíteni, változtatni nem tudnak. A KÖLTŐ, aki maga is „messiási” tervekkel indult neki az életnek – némi távolságot tartva immár ifjú önmagától –, mutatja fel a valót: „torkod mint egy kiszáradt kráteré / cserepes szádnál csak napfoltra nyíló pupillád szürkébb és merevebb / ahogy ott halottfehéren fetrengsz”. Jobb lenne már továbblépni innen egy másik világba, ahol „ringatódzás van mindenütt, / minden fénylik osztódik és forog”. Ne nézz arra, ami körötted van – röpj! – biztatja magamagát: „vérerek sztrádáin óriás szkarabeuszok már a Földdel játszanak / *’gebesztő atlaszi próba’* az utolsó roham előtt // *az építkező romok között iszonyú lenne most fölriadnod*” (*In extremis*).

Az extremis-beli rémálmod ismét a Boldi-szintetizátor és az ESŐBOT, valamint a különféle hangszerek összjátéka űzi el; majd az ANGYAL és a KÖLTŐ *haiku-párbeszéde* a lélektisztulás gyötrelmes, fájdalmas s mégis felszabadító mozzanatait vetíti elénk („Só, víz, véres veríték – Megfeszítettett!” – „Testedben zihál, / Sós-tajtékra csapódik / Sejt-csiga létünk”). Ez az ára a megtisztulásnak – amit csodálatos öröm kísér: bábtestéből felszárnyal a „Pillangó-lélek szárnysegetlenül”; s mi végre, levette álarcainkat, kilépve kettős földi ÉNünk szorítójából, elnyerjük önazonosságunkat: „Mezítelenségünk / mezítelenségünkkel / azonos – immár.” E felismerés arra készíti a lélekutazót, hogy „prométeuszi kínjait” megértve és elfogadva, szenvedéstörténete végpontján, megalázva magát, Istenhez fordulva felismerje és megértse a Feltámadás titkát, s megbocsásson mindazoknak, akik egész életében támadták, zeneteremtő útján gáncsolták – hisz nem tudták, „mit cselekszenek”: „kik torkomat lángoljátok / májamból kik tépést vesztek / akik hangszalagra kentek / tőlem minden szívdobogást // akik sápadt vallomásom / verőfényén felhasítottok / miféle Igén tudjátok / hol van titkoknak határa” (*Bartók-suttogás* c. Szabados-vers). Keresztútja véget ért; „Krisztussal, Krisztusért és Krisztus által” győzött a halál fölött.

Hogy miben áll ez a győzelem? Azt Szabados Mester pontosan körvonalazta a Németh Péter Mikolának adott (már idézett) interjújában (Napút, 2003/ 5. sz.). „Az ember a világfolyamat cselekvő, de annak alapjában véve kiszolgáltott, alárendelt tagja” – tehát nem „Mindenható/Mindentudó”, mint Isten. Ezért Istennel szemben kötelező az *alázat* még a legnagyobb zseni számára is. Az ember hiába törekszik arra, hogy ’saját képére’ formálja a világot, önös céljainak alárendelve a többieket – ez soha nem sikerülhet neki (ugyanis a többi

agresszív egyed ugyane célra tör – így előbb-utóbb kioltják egymás törekvéseit). Ugyanígy az emberben rejlő „lélek-szörnyek” (irigység–kapzsiság–feltékenység–gyűlölet stb.), amelyek a BŰN forrásai, egymást tépik-marcangolják, felmorzsolják a lélek belső integritását, a Gonosz Erők rabjává téve őt (aki nem képes ezt halála előtt felismerni s bűnbánat által megszabadulni a ‘szörnyektől’, az Alvilág (a Pokol) foglya marad; aki viszont megbánja (akár csak halála pillanatában is!), s irgalomért esd – az megszabadul. Szabados Mester szerint az ember „tökéletesnek” születik, „a maga létére készen”; de a világ erőivel való ütközései során „megromlik”, elveszti tájékozódó képességét, esetleg önkontrollját is; ugyanakkor a velük, a többi emberrel való ütközése során megismeri saját erőit, képességeit. S végül megéri: a tudatlanoknak, a gáncsoskodóknak, a homályban járóknak meg kell bocsátania, hiszen ők *valóban* „nem tudják, hogy mit cselekszenek”. Ez a feltétele a Purgatóriumból való továbblépésnek.

A tudatalattinkban lejátszódó belső küzdelem akár már életünkben eldőlhet; s akkor a Kegyelem Fényében élünk; de gyakori, hogy a vergődő-vívódó lélek, akit haldoklásában áthat az isteni irgalmasság sugara, csak az utolsó pillanatban ismeri ezt fel; s akkor hálásan és boldogan indul a Tisztító Tűz felé... A Purgatórium tehát minden lélek számára kötelező állomás – az „alagútból” nem lehet egyenesen a Fénybe lépni (csak az egészen kivételes Szenteknek – mint II. János Pál pápa volt). Az ANGYAL és a KÖLTŐ *haiku-párbeszédében* ezért hangzik fel a Lét-titok: „A kezdet az ÚT, / a megérkezés a Fény / szarvában együtt van” (*unicornis*). Aki ezt megéri, az az *Elíziumi mezőkön*, a (*transzcendens*) Valóságban jár már, s *bizonyosságként* éli meg: „Harangok zúgnak. / Remeg a dombok alja. / Feltámadás – van!”

Ez tehát a legfontosabb „hittitok”, amelyet az ember csak a Tisztító Tűz szenvedései közepette ismer fel és ért meg teljes bizonyossággal, lélekutazása végén. S akkor már megvilágosodik benne, amit élete során mindig hallott (ha nem fogta is fel): itt egybeér a Kezdet és a Vég; ahogy János Apokalipszisében meg van írva: „Én vagyok az Első és az Utolsó (az Alfa és az Ómega) – és az ÉLŐ. Meghaltam, lám, mégis élek, ÖRÖKKÉ. Nálam van a halálnak és az Alvilágnak a kulcsa” (Jel 1, 17–18).

Nem véletlenül zárja tehát a *Purgatóriumot* a szerző a *Mysterium Carnale* c. opusával; Fabó Kingának (lánya, Nóra Zsófia keresztanyjának) ajánlva – „az ő szavaival is, egy újszülötthöz szólva”. De itt most már valójában (bár ugyanazon szöveggel) egy másik születésről van szó: a földi életből eltávozott(ak) (újja)születéséről, mert a Mennyei Jeruzsálemben csak a lélekben újjászületettek léphetnek be. Az „apokrif dallamokat visszhangzó Testtemplomok, CsontVárkoponyák, TüdőKatedrálisok” széthullásával, a lélekmadár felröpültével megnyílik előttük az ÚT, hogy – a purgatóriumbeli megtisztulás után – beteljesüljön halálon túli, „örök életük”. A lélek tehát hála- és dicsőítő éneket zeng: „alleluja! alleluja!” – „Most egyszerre történik az és *ugyanaz*”: „a szemhøj nélküli” hajnalon feltárul előtte a Végtelenség, felsejlik „a horizonton kibékíthetetlenül a de rengés”. A testtől végérvényesen elszakadva, a test pusztulása árán válhat csak az Örökkévalóság részévé. Ahol is boldog Fény-látásban várakozik a majdani Feltámadásra.

De szent a Test is, ha *valóban* a lélek temploma volt – ezért kegyelettel kell bánni halottainkkal. S bár majdan, az Utolsó Ítélet után, nem e világi portes-

tünkben, hanem *spirituális testben* (szóma pneumatikon) fogunk feltámadni; megszentelteleníteni, meggyalázni a holttesteket, mint tették a XX. században (Auschwitz s a Gulág áldozatainak, a politikai kivégzettek százezeinek testével): a legszégeylenetesebb, halálos társadalmi bűntény. Mindezekről N. P. Mikola a *Párbeszédeim Könyve* ÉN-IDŐBEN c. zárófejezetében beszél (439–453.); többek között a Váci Fegyház költő-rabjainak sorsáról, a „füveskerti” Halhatatlankok élethelyzetéről; a Vác középvárosi barokk kori római katolikus temetőjének felelőtlen lebuldózereztetéséről, ami után a csontokat, a szétzúzott sírköveket Szödligetnél tonnaszám a Dunába szórták (2004/2006-ban). De mindezeknél is nagyobb, világraszóló botrány volt az, amikor 1994-ben ‘kivermelték’ „a domonkos rendiek templomából, a váci Fehérek barokk temploma két lefalazott kriptájából” a 250 éve békés álmukat alvó váci polgárok mumifikálódott holttestét, amelyeket aztán – mint valamiféle ‘talált tárgyakat’ – „szétosztottak a szaktudományok, a muzeológia és az orvostudomány képviselői között, hogy ki-ki a maga területén elemezhesse, agyonvizsgálhassa”, minden kegyelet nélküli kiállításokon csodálhassa őket. 2010 nyarán mint „világszenzációt” Los Angelesben, a kaliforniai tudományközpontban közszemlére is tették a tetemeket. Holott a testeknek békében, háborítatlanul kell(ene) nyugodniok.

Hiszen a Halál a legfontosabb hermetikus Titok. A népi bölcsesség is őrzi az „élet-váltás” különös titkát: ha meghal egy idős ember, a (tágabb) családban valahol csakhamar megjelenik egy újszülött. A *Mysterium carne* sejtelmes titka tehát: „az elhaló búzaszem” a földbe kerülve új életet sarjaszt maga körül, növények sarjadnak belőle, bogarak táplálkoznak vele. Az elhunyt genetikai állománya az utódok testében folytatódik (hiszen „az élet szent okokból élni akar”); lelke pedig – a fájdalom és a bűnbánat tüzeiben megtisztulva – él(het)i tovább, természetesen már nem földi létmódban, Isten színe előtt boldog alázatban a maga spirituális életét. Átléphet a Mennyei Jeruzsálem Kapuján.

Ebben az értelemben a Purgatórium tehát valóban a Mennysország előszobája: a lélek – a fájdalom és a bűnbánat tüzeiben megtisztulva – szomjazza Isten színről színre látását, s boldog alázattal hajol meg Előtte. A Tisztító Tűzben égve rátalál eredeti önmagára, felismeri s megérti: mi végett élt a világon? – hogyan sáfárkodott a kapott talentumokkal? – kibontakoztatta-e önmagában a kapott lélekmagot, amelyet lelke centrumában őrzött-táplált-növesztett mások javára? A Szentlélek Ajándékaival, amelyeket azért kapott, hogy másokat segítsen általuk a lelki fejlődésben (bölcsesség, értelem, jó tanács, tudomány, lelki erősség, jámborság, istenfélelem) nem élt-e vissza soha? S a Világosság Fényében mély bűnbánattal rádöbben itt arra is, hogy mindazokkal a bűnökkel, amelyekkel embertársai ellen vétkezett – valójában Istent bántotta meg. Így végtelen hálával tartozik Istennek irgalmas szeretetért; azért, hogy nem kell a kárhozat tüzeiben égnie egy örökkévalóságon át (mint Dante bűnöseinek, akik a szenvedélyek izzó látájában, avagy vérfolyóban úszva, esetleg jégbe fagyva vezekelnek a világ végezetéig). A Purgatórium tehát Isten végtelen kegyelmének színtere. Aki mélyen megbánta hústeste (egyori) vétkeit, gondolkodásmódja, életszemlélete tévútjait, embertársai iránti ellenérzéseit – megmenekül.

III. Tétel: A MENNYEI JERUZSÁLEM (Compassió)

A Purgatóriumból kiszabaduló, „megvilágosodott” lelket a Szeretet-Isten irgalma a Fénybe emeli. Hiszen szent FIA, Jézus Krisztus, kereszthalálával megfizette az ő „személyes bűneiért” (is) a váltságdíjat. Szent FIA áldozatát elfogadva az Atya mindazok (eredendő és személyes) bűneit megbocsátja, akik a hit által megerősödve már életükben elfogadták a FIÚ-val való együtt szenvedést, s így a Teljes Élet részeseivé válva megtisztultak. „Mert Isten bűneiddel együtt szeret, de nagyon. Hogyha nem volnának bűneid, akkor mire föl lennél itt, ezen a világon, ezen a földön? Akkor a Mennyei Atya nem tudná megmutatni neked és általad irgalmát, szeretetét.” Voltaképpen az igazán nagy művészeknek mindig sokat kell szenvedniök – ezért szinte egyenes útjuk van az Atyához. Hiszen mindannyian „megváltott emberek vagyunk! – ez keresztségünk lényege”; s mivel részesültünk a megszentelő kegyelemben, a szeretet által mi is megválthatunk másokat (vö.: id. interjú Pázmány György Atyával; i. m. 262–263.).

Aki egész életében az Igazság útján járt (legalábbis igyekezett járnival, ha olykor hibázott is), s mindenkor a „megszomorítottak és megalázottak” oldalán állt – az maga is „kereszthordó”. A XX. század *legnagyobb* magyar költői szinte kivétel nélkül ilyenek (A dytől József Attilán át Nagy Lászlóig, Pilinszkyig – s természetesen a mindenkor „kiközösített”, perifériára szorított (olykor mártírsorsra kárhoztatott, börtönben, a Gulágon elpusztult) avantgárd művészek is. Még életükben átmentek szinte mindannyian „a sötét alagúton”. S ahogy Jézus elviselte a megaláztatásokat, az elutasítottságot, s mindhalálig vállalta és végigjárta passióját értünk – s *ellenségeiért* (!) (holott isteni erejével el is menekülhetett volna üldözői, gyilkosai elől) –, úgy a lázadó, a „csábításnak”: a társadalmi manipulációknak ellenállni képes, az „egyenes úton” járó költők is konzekvensen vállalták, vállalják az Igazságért a megpróbáltatásokat; bár szenvedéseikért, félreállítottságukért, elítéltetésükért soha nem kaptak, kapnak elégtételt a „világtól”. A (földi) POKOL minden gyötrelmét elszenvedték már életükben. E világi bűneik, tévedéseik ezért bocsáttatnak meg. Már itt e Földön, a VIA PURGATIVA-t végigjárva, s a tisztítóútzben Isten kegyelméből mindinkább „megvilágosodva” (VIA ILLUMINATIVA), majd onnan kiszabadulva, reményeink szerint mindannyian átlép(het)tek a Paradicsomba.

Bábel Balázs teológussal – kalocsai érsekké való kinevezése alkalmából – N. P. M. 1999 nagybőjti időszakában készített interjújában Pilinszky János *Harmadnapon* c. költeménye kapcsán Jézus haláláról és feltámadásáról (is) beszélgettek („ET RESURREXIT TERTIA DIE – in: i. m. 245–255.). A neves főpap szerint „az Igazság: maga az igazi életforma – isteni eredetű” (Jézus: „Én vagyok...”). „ez az élet igaz értelme – ha nem örök, akkor nincs is”. A Valóság Krisztusban van – „ha tehát van Igazság, akkor van örök élet és van feltámadás”. Pilinszky hitt a feltámadásban, amely nem hangos „csinnadrattával” történt – s utána is „Jézus csak azokhoz ment el, akik szerették Őt”, „s ez a belső bizonyosság lett a tanítványok számára a nagy és múlhatatlan erő”. A teremtett világ hátterében az Atya és a megváltó Fiú is csendesen, de mindörökre ott

van – „szabad akaratot adva az embernek, hogy Őt s embertársainkat szabadon szeressük”, és higgyük, hogy amit megmondott – az úgy is van: „Én vagyok a feltámadás és az Élet: aki hisz énbenem, ha meghalt is, él. És aki csak él és hisz énbenem, soha meg nem hal” (Jn 11: 25–26). Pilinszky hite „mély volt” és megrendíthetetlen – tehát Ő (is) ÉL.

Így hát a III. tételt egy Pilinszky-palimpszesztusz vezeti be N. P. Mikola összeállításában, az ő szövegrészeivel vegyítve (*Compassió*). Mivel a földi labirintusból csakis az együtt szenvedés vezetheti ki az embert, a szenvedés közös útját kell végigjárnia mindenkinek, aki „szellemi hazájába” visszavágyik, ahol „oltár, szentély, kézfogás, visszaHáramlás, ölelés” várja – s „fűben, fák alatt megterített asztal, / hol nincs első és utolsó vendég”. Amíg idelent, földi hazánkban tartózkodunk, semmi biztosat nem tudhatunk arról, hogy „milyen lesz, milyen lesz / e nyitott szárnyú, ikaroszi emelkedő zuhanás, / VisszaHáramlás a temenosz lángoló fészkebe”. – Pilinszky mégis mindent megsejtett: „hogya valamit tudok, / hát ezt tudom, e forró folyosót, / e nyílegyenes labirintust, / melyben mind tömöttebb és mind tömöttebb / és egyre szabadabb a fény: repülünk!”

E prologust CSILLAGZENE követi – majd elkezdődik KÖLTŐ és LÁNYA (Mikola és Zsófia) dialogizált előadásában N. P. M. VISSZASEJTÉSÍT c. monumentális költeményének drámai megjelenítése. Voltaképpen már eredetileg is a túlvilági utazás állt a mű középpontjában (amit Bohár váratlan halála állított előtérbe), azonban – bár a kompozíció se szövegében, se felépítésében nem változott – Papp Tibor halálával mégis új akusztikát kapott. Egy „lényegtelennek” tűnő ajánlás az alcímbe jelzi csupán a változást: „Papp Tibor vendégszövegei klasszicizáló vendégségben múzsával vagy múzsa nélkül (a költő halálára 'sose még egyszer'), valamint a tipográfiai módosulások itt-ott. Időközben tehát Papp Tibor, az ezredvégi avantgárd vezéregyénisége is csatlakozott a három lélekutazóhoz (Pilinszky – Szabados György – Bohár András). S mivel most már mind a négyen a természetfölötti dimenzióból tekintenek alá, s testi mivoltukban többé nem elérhetőek (így nem is ostorozhatók) – a kompozíció keretei kitértek, s sorsuk a *modern költői sors szimbólumává* vált. „Aki győz, annak nem árt a második halál.” Ők győztek, az e világi gáncsokodók ármánykodásai, sőt saját „testi bűneik” ellenére is.

A 2006-ban készült nagyszabású kompozíció a halál-halhatatlanság kérdésköreit ostromolja valamiképp, bár nem metafizikai síkra emeli a problémát; inkább a *megszünetelt* Igazság – az EGY / ŐSEGY felől közelíti meg: „Túl a létezőn – a Valóság: az EGY”. Az avantgárd költő sorsa, ab ovo, az elkerülhetetlen szenvedés, hiszen hozzá nem értő olvasók, ideológiailag befolyásolni akaró politikusok és civilek a legkülönbélebb okokból és módon folyamatosan támadják (vagy stílusa-nyelve-mondandója, vagy életformája, 'kívülálló' volta miatt): meg akarják szabni, mit írhat le és mit nem. Így hát a Költő, „akit/ő/l vér helyett szavakat vesznek / akit a kérdések t/ő/rei megsebeznek / akib/ő/l papírsárkányt szeletelnek / akiben boltíves folyosót nyitottak / akire ráúszítottak vérekölt/ő/tetveket / akinek sötéttel locskolták szeme világát / akinek szívét életnagyságú nyomattá tiporták / akit Én – Te akasztottunk a csillagok közé” – nincs többé köztünk. Immár megszakadt megint egy láncszem. „Parázna söpr/ű/vel terel-

getjük fájdalmainkat” (utalás Ladik K. egyik versére). „ÁLMOT HÁMOZ az embe-
riség – Ébredésünk satujából hajnali FÉNY szalmája szítál.”

A montázsszerűen összevágott vendégszöveg-konstrukcióból kirajzolódik Mikola avantgárd-értelmezésének kapcsolódási pontja a szakrális tradícióval, amelyből folyamatosan meríteni próbál, hogy megmaradhasson a maga „keskeny útján” e művészetellenes világban. Útjelző lámpa számára Papp Tibor költészete, „a Sántavasárnap generálta litániák *Disztichon alfában*” (Papp Tibor kötetei), amelyek védelmet és biztonságot adnak kreatív formáikkal a szellemi szabadságot megnyirbálni akaró cenzorokkal szemben. Ars poeticaként is olvashatjuk tehát az emlékidézést: „Az újszülött INTERtextus / a hangosbemondóból / lassítva befut a peron elé / Betlehemi vasutasok állják körül a személyvonatot” – „Patkányok – Poéták – Svábbogarak – Lövedék szavak – Holdkompok távolodóban”: a Betlehemi Vasutasok (utalás Papp Tibor térképverseire, amelyek megdöbbenő őszinteséggel tárják fel a vizualitás eszközeivel azt a hazugság-összjátékot, torzult és manipulált életszemléletet, amely a Kádár-korszak irodalompolitikáját jellemezte, s amelyben az avantgárd alkotókat, a párizsi MM körét is – mint „idegen szellemiségű”, „veszedelmes ellenállókat” – örökre szólóan ki akarták taszítani a magyar irodalomból. A költő felsóhajt „a vese-szorító esti füstben / mikor lejön a hegyr/ő/l a meghasadt fény / I H L E T ! / Ó, Uram-Isten!” – micsoda világban éltünk!! A meghamisított, átfestett valóság, a torz értékrend, az „ágyszagú poézis” elfedte-eltemette a Költészet Méltóságát, s az emberek megfeledkeztek égi származásukról...

„A halál morzsái” – mint „hamu a havon” – minden Értéket betemettek. Megújulás csakis a legősibb értékvilághoz való visszatéréstől várható. „Ebben a mindennapi valóságtól (a realitástól) elszakadt világban, amelyben élni kényszerülünk, s ahol szinte mindent, de mindent lerántottunk már a tények szintjére, s ahol nem csupán a fejünk felett elröpülő szentségtartót, de a Minden Egész diribdarabjait is porrá zúzatta velünk vérverítékes XX. századunk” – fel kell támasztanunk az igaz Értékeket. „Ezért ma, a III. évezred narthexében téblábolva, a *virágvasárnap/ok/* kétes ígéretével, a **feketevasárnap/ok/** misztériumával, reményével s a *fehérvasárnap/ok/* hitével stációról stációra a **Passió**nkat járva, kívánatos lenne sürgetően visszatérni a realitás elysiumi mezején át a mindennapi Valóság Egy és Oszthatatlan Szívébe.”

N. P. Mikola úgy véli: a zenei fogantatású költészet az, amely leginkább vissza tudná vezetni a valódi értékektől, valódi művészettől elidegenedett közösséget az ŐS-EGYbe. Aki rátalál erre az Útra: az „üdvözül”. Ezért zárja nagyszabású költeményét Papp Tibor *Pogány ritmusok* c. korai opuszának (melyben Weöres-sorok „vendégszövegeskednek”) csupa zene záróstrófájával: „tűzből futnak az árnyak / tűz közepéből a füst / hajlik az ünnepi táncos / szél fúj dob pereg üsd! // dob dob dob duda / duda duda dob duda // dob zene dob dob / duda duda dob dob // dob zene zene dob / dob duda dob // dob dob duda duda // üsd!” Amire VÉGSZÓRA ráfelel BALI DOB szólója. S mikor az elhal, CSILLAGZENE következik.

A III. tétel záró-kompozíciója N. P. Mikola *Imádsága Szabados György emlékére*. „Legyen meg a TE akaratom / a kilakoltatott lélekben. // Legyen meg a TE akaratom / a kilakoltatott fejekben is. // Azonképpen házkutatást tartass, / úgy-

mond önkéntes revíziót, / hogy visszaSejtesedjen, / hogy visszaSejtesíthesd / mi benned mennyei – // azonképpen itt a földön is, / életre tévedt egyszeriséged” – PARANCSOLAT.

A zene újrajátssza az IMPROMTUBan megszületett főtémát 15–20 percen át, majd szépen-lassan lecseng...

Hogy kiben milyen erős hit lakik, azt a kívülállók soha nem tudhatják. Az igazi Apostolok természetesen „tanúságtevők” voltak, mert Jézus a feltámadása utáni közös (utolsó) vacsorán – rájuk lehelve szent lelkét – megbízta őket ezzel („Tegyetek tanúságot rólam, hiszen kezdettől fogva velem voltatok”; Jn 15, 26–27). A költők közül csak kevesen „tanúságtevők” – ők inkább „Isten-keresők”, még azok is, akik ezt nyílt szóval nem vallják meg. Az igazán ’nagyok’ életükkel, műveikkel bizonyítják, hogy az Igazság oldalán állnak; s a Hazugság Fejedelme, a Gonosz e világi megtestesítői előtt nem hajtanak fejet, s főként nem „szolgálgják” őt. Végeredményben ilyen meggondolásból került egy platformra Németh Péter Mikola szemléletében a három avantgárd művész és Pilinszky, aki „együtt szenvedése” által valódi „Krisztus-hordozóvá” vált. Csodálatos verse, a *Harmadnapon* ezért mintha még idekíváncozna lezárásképp, mintegy a misztikus lélektutatók közös bizonyoságtételéül: „És föl-zúgnak a hamuszín egek, / hajnalfele a ravensbrücki fák. / És megérzik a fényt a gyökerek. / És szél támad. És fölzeng a világ. // Mert megölhették hitvány zsoldosok / és megszűnhetett dobogni szíve – / Harmadnapra legyőzte a halált. / Et resurrexit tertia die.”

A *Dante-zsoltár* a szakrális avantgárd komplex műveinek egy kivételesen szép reprezentánsa: összhangot teremt a különböző műnemek, s ezen belül is az experimentális és a tradicionális műfajok között. Németh Péter Mikola az avantgárd szinte minden műfajában kipróbálta költői erejét, anélkül hogy a hagyományos költészetet alapvetően elutasította volna. S bár a metafizikai szférák irányában igyekezett tágítani a lírai költészet „felségterületét”, nem mondott le a *hatni* akarásról, a líra ősi autoletív funkciójáról – sőt! a zenei elemek, illetve a vizuális formálásmód szuggesztivitása révén még inkább felfokozta azt. Bár világértelmezésében a transzcendenciának kitüntetett szerepe van, intenzíven törekszik arra, hogy akció- és konkrét költészeti elemekkel a költészetet a valóságproblémákhoz, az Élethez (is) közelítse. A PARANCSOLAT c. ifjúkori verse, amely voltaképpen saját passzióútjának kezdetét jelezte, itt *minden* emberhez szóló üzenetté változott: kinek-kinek önként, belátásból (és mondhatjuk: saját érdekében) kell(ene) alávetnie magát az emberi életet szabályozó Tíz-parancsolatnak, hogy megszűnjön végre az emberek közötti gyűlölet, harc, végzetes háborúság; hogy előremenekülhessünk egy igazságosabb, békésebb, tisztább valóság felé, hogy „visszasejtesedhessen / hogy visszasejtesíthesd / mi benned mennyei”. Voltaképpen megkísérelte szintetizálni a korai (XX. század eleji) „kiáltás”-típusú és a későbbi „jel-típusú”, áttételesebb („jelben létező”) avantgárd világgépi és poétikai eredményeit – némi iróniával túllépve azok éles meghatározottságain. Eszközrendszerük elemeit ötvözve egy harmadik lehetőség felé nyitott, amelyben azonban mind az *autoletív*, mind a *szemiológiai* funkció – rejtetten bár, de – felismerhető.